

УДК 351.82:334.722:330.341.1

DOI <https://doi.org/10.32782/2786-5681-2026-1.06>

Вікторія ГУРА

кандидат економічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри євроінтеграційної політики,

Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

viktoriya.gura@knu.ua

ORCID: 0000-0002-4870-4037

КРАЩІ ПРАКТИКИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В ІТАЛІЙСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ

Анотація. Для публічного управління останніх років соціальне підприємництво набуло значення інструменту одночасної реалізації соціальної політики та інноваційної модернізації сервісів на рівні громад і територій. **Метою статті** є узагальнення кращих практик державної підтримки інноваційного розвитку соціального підприємництва в Італійській Республіці та визначення управлінських елементів, придатних до адаптації в Україні, зокрема в контексті переходу від фрагментарних грантових рішень до системної політики соціальних інновацій. **Методологія дослідження** ґрунтується на поєднанні системного та інституційного підходів, порівняльного аналізу державних механізмів підтримки, нормативно-правового аналізу профільного регулювання третього сектору і соціального підприємництва, а також контент-аналізу рамкових політик ЄС та аналітичних підходів ОЕСД до соціально орієнтованих закупівель, екосистем соціальних інновацій і моніторингу результативності; застосовано методи узагальнення, типологізації та логіко-структурного моделювання зв'язків між регулюванням, даними, фінансовими інструментами та підзвітністю. **Результати дослідження** полягають у тому, що вперше обґрунтовано цілісну інтерпретаційну модель італійської державної підтримки як взаємопов'язаного контуру, в межах якого зниження інформаційної асиметрії та підвищення довіри виступають ключовими передумовами масштабування інноваційних соціальних послуг. **Висновки.** Доведено, що результативність італійського підходу забезпечується узгодженістю правових норм, цифрової інфраструктури прозорості, інвестиційно орієнтованих фінансових механізмів і стандартів нефінансової підзвітності, що переводить державну підтримку з логіки разових трансфертів у логіку інституціоналізації та відтворюваного масштабування; практична імплікація полягає в доцільності прив'язування доступу до підтримки до вимог щодо прозорості, якості управління та оцінювання соціального ефекту.

Ключові слова: державний механізм, публічне управління, соціальне підприємництво, соціальна економіка, соціальні інновації, державна підтримка, третій сектор, правова рамка, діджиталізація.

Viktoriya GURA

Candidates of Economic Sciences, Associate Professor, Acting Head of the Department of European Integration Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service, Taras Shevchenko National University of Kyiv

viktoriya.gura@knu.ua

ORCID: 0000-0002-4870-4037

BEST PRACTICES OF STATE SUPPORT MECHANISMS FOR INNOVATIVE DEVELOPMENT OF SOCIAL ENTREPRENEURSHIP IN THE ITALIAN REPUBLIC

Abstract. In recent years, social entrepreneurship has become an important tool for public administration in the simultaneous implementation of social policy and innovative modernisation of services at the community and regional levels. The **aim** of this article is to summarise best practices in state support for the innovative development of social entrepreneurship in the Italian Republic and to identify management elements that can be adapted in Ukraine, particularly in the context of the transition from fragmented grant decisions to a systematic policy of social innovation. The **research methodology** is based on a combination of systemic and institutional approaches, comparative analysis of state support mechanisms, regulatory analysis of third sector and social entrepreneurship regulation, as well as content analysis of EU framework policies and OECD analytical approaches to socially oriented procurement, social innovation ecosystems and performance monitoring. Methods of generalisation, typology and logical-structural modelling of links between regulation, data, financial instruments and accountability were applied. The **results** of the study are that, for the first

© В. Гуря, 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

time, a comprehensive interpretative model of Italian state support has been substantiated as an interconnected circuit, within which reducing information asymmetry and increasing trust are key prerequisites for scaling up innovative social services. **Conclusions.** It was proved that the effectiveness of the Italian approach is ensured by the consistency of legal norms, digital transparency infrastructure, investment-oriented financial mechanisms and non-financial accountability standards, which shifts state support from the logic of one-off transfers to the logic of institutionalisation and reproducible scaling. The practical implication is that it is advisable to link access to support to requirements for transparency, quality of management, and evaluation of social impact.

Key words: state mechanism, public administration, social entrepreneurship, social economy, social innovation, state support, third sector, legal framework, digitalization.

Постановка проблеми. Інноваційний розвиток соціального підприємництва у публічному управлінні доцільно розглядати як керований процес, у межах якого органи влади не лише фінансують окремі ініціативи, а формують рамкові умови, що знижують бар'єри для створення, поширення і масштабування соціальних інновацій. Практична складність полягає у тому, що інновація у соціальних послугах часто має довший цикл окупності, вищу невизначеність і залежить від мережевої взаємодії, унаслідок чого ринкові механізми фінансування не завжди здатні мобілізувати достатній обсяг капіталу й забезпечити готовність інвесторів приймати підвищене ризикове навантаження, притаманне таким проектам. Відповідно, державна підтримка має будуватися як поєднання регулювання, інституційної інфраструктури і фінансових інструментів, які мінімізують інформаційну асиметрію, створюють довіру і забезпечують підзвітність. Європейський контекст додатково підсилює актуальність теми, оскільки рамкові документи ЄС спрямовують держави на розвиток соціальної економіки як чинника інклюзивного зростання, зайнятості та інноваційної трансформації сервісів [2; 3]. У такій логіці італійський досвід є показовим, тому що поєднує довготривалу традицію соціальної кооперації із сучасними інструментами цифрового управління сектором та інвестиційними механізмами стимулювання [11; 15].

Аналіз джерел і останніх досліджень. На рівні загальноєвропейської політики План дій Європейської Комісії для соціальної економіки задає стратегічну рамку, де соціальні підприємства трактуються як суб'єкти, що потребують умов для запуску, масштабування та інновацій, зокрема через доступ до фінансування, підтримку екосистем і покращення ринкового середовища [2]. Рекомендація Ради ЄС 2023 року конкретизує очікування щодо розвитку рамкових умов, включно з інституційними

механізмами, що підвищують спроможність держави формувати політику на основі даних і забезпечувати узгодженість інструментів на різних рівнях урядування [3]. Аналітичні матеріали OECD розкривають, що соціально орієнтовані закупівлі є важливим важелем розширення ринку для суб'єктів соціальної економіки, але їх ефективність залежить від наявності прозорих критеріїв соціальної цінності та від здатності органів влади управляти ризиками виконання контрактів [12]. У методологічному документі щодо локальних екосистем соціальних інновацій OECD акцентує, що інновації найчастіше народжуються локально і потребують підтримки середовища, де поєднані рамкові умови, інструменти реалізації та моніторинг прогресу [13]. Для італійського випадку значущими є дослідження правового поля соціальних підприємств, які показують, що сталість сектору вирізняється юридичною визначеністю статусу і внутрішніми правилами управління, що сприяють успішній реалізації мети [4], а також емпіричні роботи, які пов'язують розвиток організацій третього сектору з роллю публічних інституцій та територіальних чинників [15]. У сукупності в джерелах розглядається підтримка соціального підприємництва як багатоконпонентна політика, де інноваційність досягається не стільки розміром фінансування, скільки якістю дизайну інструментів і їх узгодженістю [12; 14].

Метою статті є дослідження та систематизація кращих практик застосування державних механізмів підтримки розвитку соціального підприємництва в Італійській Республіці у контексті публічного управління останніх років.

Для досягнення мети узагальнюються нормативно-правові засади функціонування соціальних підприємств і організацій, аналізуються механізми прозорості та інвестиційної підтримки, а також розкривається роль соці-

альної звітності і доказовості політики у забезпеченні підзвітності та масштабованості інновацій [6; 7; 8].

Виклад основного матеріалу. Інституційна логіка італійської моделі спирається на те, що соціальне підприємництво не розглядається як маргінальний сегмент благодійності, а оформлюється як частина соціальної економіки з окремими статусами, правилами і механізмами державної взаємодії. Історично важливою основою виступає закон про соціальні кооперативи, який закріпив соціальну мету і допустимі види діяльності, створивши правові передумови для поєднання підприємницьких підходів із суспільною користю у сфері послуг та інтеграції вразливих груп [11]. Подальша реформа третього сектору була запущена законом делегування 2016 року, який визначив напрям кодифікації та дозволив прийняття профільних декретів щодо соціального підприємництва і Кодексу третього сектору [10]. У публічно-управлінському вимірі це означає перехід від фрагментарної до комплексної рамки, де статус організації, її управлінські вимоги та економічна діяльність пов'язані з доступом до стимулів та обов'язків.

Ключовим елементом інноваційного розвитку є юридична конструкція *impresa sociale* (соціальне підприємство), яка уможливує застосування цільових фінансових механізмів і формує стандарт поведінки організації на ринку. Декрет 2017 року щодо соціального підприємства задає правові характеристики, що дозволяють державі відрізнити суб'єктів соціального підприємництва від інших комерційних організацій і, відповідно, формувати диференційований підхід до підтримки [6]. Кодекс третього сектору, ухвалений у 2017 році, унормовує ширше поле організацій, визначає види діяльності загального інтересу та закладає основу для управління реєстрацією, звітністю і взаємодією з публічною адміністрацією [7].

Для інноваційної політики важливо, що така кодифікація зменшує ризик нецільового використання стимулів і дозволяє будувати довгострокові програми підтримки з чіткими критеріями доступу. Державні механізми підтримки інновацій у соціальному підприємстві посилюються цифровими інструментами прозорості та управління даними. У цьому контексті RUNTS (*Registro Unico Nazionale del*

Terzo Settore – Єдиний національний реєстр третього сектору) виступає як інфраструктурний механізм, що робить сектор видимим для держави і суспільства, знижує транзакційні витрати взаємодії та створює базу для аналізу і таргетування політики. Аналітичні матеріали *Unioncamere* (*Unione italiana delle Camere di commercio, industria, artigianato e agricoltura* – Італійський союз палат торгівлі, промисловості, ремесел і сільського господарства) на основі даних реєстру підкреслюють масштаб і структурну різноманітність третього сектору, що дозволяє переходити від загальних оцінок до управління сегментами і територіальними профілями розвитку [15]. У практиці публічного управління це має прямий інноваційний ефект, оскільки цифрова реєстрація підвищує довіру до суб'єктів, спрощує доступ до програм, а також робить можливим розгортання підходів доказової політики, де рішення про підтримку і масштабування прив'язуються до наявних даних.

Фінансові механізми Італії демонструють інвестиційний характер підтримки, що є критичним для інновацій, оскільки більшість інноваційних змін пов'язана з капітальними витратами, цифровізацією процесів, підготовкою персоналу та організаційною трансформацією. Програма *Italia Economia Sociale* (Соціальна економіка Італії), що адмініструється *Invitalia* (Національним агентством розвитку Італії), використовує змішаний підхід, поєднуючи пільговий компонент із банківським співфінансуванням та безповоротним складником у межах допустимих витрат [5]. Така архітектура стимулює додатковість фінансування, оскільки державний ресурс зменшує вартість капіталу і ризики, а банківський компонент посилює фінансову дисципліну проекту. У термінах інноваційного розвитку це підвищує здатність соціальних підприємств інвестувати у масштабування сервісів, технологічні рішення, модернізацію інфраструктури та розвиток людського капіталу, не руйнуючи фінансову стійкість.

Схожої логіки дотримується і *FRI Economia sociale* (Ротаційний фонд підтримки підприємств), реалізований через *Cassa Depositi e Prestiti, CDP* (Державну фінансову установу розвитку Італії), яка забезпечує пільгові умови для частини фінансування та довгостроковий

горизонт, що є критично важливим для інвестиційного циклу соціальних підприємств [1]. Важливо зазначити, що такі механізми не просто компенсують нестачу ресурсів, а формують стимул до якісної підготовки проєктів, співпраці з фінансовими установами та управління ризиками. Це створює середовище, в якому інновація перестає бути разовим експериментом і стає елементом інвестиційної стратегії організації, а держава може оцінювати не лише факт витрат, а і структурні зміни в організаційних спроможностях отримувачів підтримки [14]. Окреме місце у кращих практиках займають механізми, що забезпечують перехід від пілотування до масштабування, включно з процедурною визначеністю, методичною підтримкою та вимірюванням результатів. Так, Decreto del Presidente del Consiglio dei ministri (Декрет президента ради міністрів) від 21 грудня 2018 року визначає порядок функціонування і доступу до Fondo per l'innovazione sociale (Фонду соціальних інновацій), тобто створює правову рамку для підтримки інноваційної соціальної політики на програмній основі [9].

У системі публічного управління це інструмент, що підсилює адміністративну спроможність, оскільки задає стандарти відбору ініціатив і логіку управління циклом інновації, де пріоритетом стає відтворюваність і масштабованість рішень. У поєднанні з інвестиційними механізмами для соціальних підприємств це створює повніший контур політики, у якому інновації можуть отримувати і фінансову основу, і програмну інфраструктуру для поширення. Не менш важливим механізмом є інституціоналізація соціальної звітності, що перетворює вимірювання соціального ефекту на елемент регуляторної і управлінської культури. Декрет 4 липня 2019 року затвердив настанови щодо складання bilancio sociale (соціального балансу) для суб'єктів третього сектору, формуючи стандартизований підхід до нефінансової підзвітності [8].

У контексті інноваційного розвитку це важливо з двох причин. По-перше, стандартизована звітність знижує інформаційну асиметрію, підвищує довіру інвесторів і держави до заявленого соціального призначення та створює умови для використання фінансування, орієнтованого на результат. По-друге,

звітність стимулює внутрішню управлінську рефлексію організації, що є необхідною умовою організаційних інновацій, оскільки дозволяє пов'язувати зміну процесів і продуктів з показниками соціального результату. Водночас правові дослідження наголошують, що саме юридична визначеність соціального підприємства і вимоги до управління є бар'єром проти дрейфу місії, а звітність посилює цей бар'єр через механізми прозорості [4]. З позицій сучасного публічного управління важливо, що підтримка інновацій у соціальному підприємстві реалізується не лише через прямі фінансові програми, а й через розвиток ринків збуту та інституційні стимули до партнерства. Аналітика OECD (Організації економічного співробітництва та розвитку) щодо соціально орієнтованих закупівель показує, що закупівля соціальної цінності здатна формувати попит на інноваційні послуги, якщо інструменти закупівель узгоджені з критеріями впливу та спроможністю постачальників [12]. Методологічний підхід OECD до локальних екосистем соціальних інновацій підкреслює роль територіальних партнерств, інфраструктури підтримки і моніторингу прогресу, що виводить на перший план здатність держави управляти взаємодією учасників і потоками знань [13].

У цьому сенсі італійська модель, завдяки правовій кодифікації і цифровій видимості сектору, має структурні передумови для того, щоб закупівлі і партнерства не були суто адміністративними процедурами, а виконували роль інструментів масштабування інноваційних сервісів на місцевому рівні [7; 15]. Узагальнення механізмів підтримки інноваційного розвитку соціального підприємництва в Італії наведено у таблиці 1. Запропонована систематизація дозволяє інтерпретувати кращі практики як взаємопов'язані інструменти, де регулювання задає межі і критерії довіри, цифрова інфраструктура забезпечує дані і прозорість, фінансові інструменти формують інвестиційні можливості, а звітність і програмні механізми забезпечують підзвітність та керованість циклу інновацій [14; 15].

Аналіз отриманих даних, зокрема змісту таблиці 1, свідчить, що італійська модель підтримки інноваційного розвитку соціального підприємництва працює як цілісна система, де правові, цифрові, фінансові та звітні інстру-

Таблиця 1

Узагальнення державних механізмів підтримки інноваційного розвитку соціального підприємництва в Італії (останні роки)

Механізм	Нормативна або інституційна основа	Зміст державної підтримки	Управлінський результат для інновацій
Кодифікація соціальної кооперації	Legge 8 novembre 1991, n. 381	Правове закріплення соціальної мети і типів діяльності	Легітимація моделі надання суспільно значущих послуг у підприємницькому форматі
Реформа третього сектору	Legge 6 giugno 2016, n. 106; D.lgs. 3 luglio 2017, n. 117	Єдина рамка для діяльності, видів загального інтересу, інструментів прозорості	Зниження фрагментації політики, придатність до таргетованих програм і моніторингу
Статус <i>impresa sociale</i>	D.lgs. 3 luglio 2017, n. 112	Критерії і вимоги до соціального підприємства як суб'єкта політики	Зменшення ризику дрейфу місії, підвищення довіри, можливість спеціалізованих стимулів
Цифрова видимість сектору	RUNTS; аналітика Unioncamere	Реєстрація, доступність даних, статистична аналітика	Таргетування підтримки, управління даними, основа доказовості політики
Інвестиційна програма підтримки	Italia Economia Sociale (Invitalia)	Змішане фінансування інвестицій соціальної економіки	Підвищення інвестиційної спроможності, модернізація і масштабування сервісів
Пільгове довгострокове фінансування	FRI Economia sociale (CDP)	Доступ до довшого горизонту капіталу з пільговими умовами	Зменшення фінансових бар'єрів інновацій, посилення фінансової дисципліни проєктів
Програмна підтримка соціальних інновацій	Fondo per l'innovazione sociale (DPCM 21.12.2018)	Процедури доступу, програмна логіка підтримки	Перехід від пілотів до масштабування, розвиток адмінспроможності
Стандарти соціальної звітності	Linee guida bilancio sociale (DM 04.07.2019)	Уніфіковане нефінансове розкриття інформації	Прозорість, підзвітність, дані для оцінювання впливу і рішень про підтримку

Джерело: сформовано автором на основі власного дослідження [4–9; 14; 15]

менти взаємно підсилюють один одного. Нормативна кодифікація соціальної кооперації, реформа третього сектору та визначення статусу *impresa sociale* створюють правову визначеність і критерії допуску до підтримки, що дає змогу державі застосовувати умовність, обмежувати ризик дрейфу місії та підвищувати довіру до сектору [6; 7; 10; 11]. Цифровий компонент у вигляді RUNTS забезпечує видимість і керованість на основі даних, а також робить можливими таргетування програм і моніторинг результатів, особливо у поєднанні зі стандартами соціальної звітності *bilancio sociale*, які зменшують інформаційну асиметрію і підвищують підзвітність [8; 15]. Фінансові інструменти *Italia Economia Sociale* та *FRI Economia sociale* фокусуються на інвестиціях і довгостроковому капіталі, поєднуючи пільгові умови із співфінансуванням, що стимулює модернізацію і масштабування інновацій без витіснення приватних ресурсів [1; 5]. Програмний механізм *Fondo per l'innovazione sociale* доповнює фінансування процедурною логікою пілотування, оцінювання і масштабування, тобто закріплює підхід доказового управління в політиці соціальних інновацій [9].

Для України з цього випливають практичні рекомендації. Насамперед слід забезпечити правову визначеність соціального підприємництва, встановивши базові вимоги до соціальної місії, управління, обмежень розподілу прибутку і прозорості як передумову доступу до державної підтримки [6; 7]. Варто створити цифровий реєстраційний контур для суб'єктів соціальної економіки з аналітикою для таргетування політики та прив'язати до нього стандартизовану нефінансову звітність, аби підвищити довіру й придатність даних для оцінювання впливу. Бажано змістити акцент з переважно грантових підходів на інвестиційні, запровадивши змішані фінансові продукти з пільговим довгостроковим кредитом, обов'язковим співфінансуванням і обмеженим грантовим компонентом на інноваційну частину витрат, що підвищить дисципліну проєктів [1; 5]. Також потрібен програмний інструмент підтримки соціальних інновацій із циклом від пілоту до масштабування та обов'язковим оцінюванням результатів, щоб інновації ставали відтворюваними управлінськими рішеннями, а не разовими ініціативами [9; 13]. Додатково доцільно системно засто-

совувати соціально орієнтовані закупівлі як механізм формування попиту на інноваційні послуги, поєднуючи їх із верифікацією статусу та підзвітністю за соціальним ефектом.

Висновки. Державні механізми підтримки інноваційного розвитку соціального підприємства в Італійській Республіці формують цілісну модель публічного управління, у якій інноваційність досягається через узгодження правових, цифрових, фінансових та звітно аналітичних інструментів. Нормативна визначеність соціальної кооперації та статусу *impresa sociale* створює керовані межі сектору і підвищує довіру до соціальної місії, що є необхідним для застосування умовності фінансування і для формування стійких партнерств. Цифрова інфраструктура RUNTS забезпечує видимість організацій, знижує транзакційні витрати взаємодії з державою та надає основу для переходу до управління на основі даних. Інвестиційні інструменти *Italia Economia Sociale* і *FRI Economia sociale* демонструють підхід, у якому держава

стимулює модернізацію і масштабування через доступ до довгострокового капіталу та змішані фінансові конструкції, а не через короткострокову підтримку поточної діяльності. Програмні механізми *Fondo per l'innovazione sociale* задають процедурну визначеність підтримки соціальних інновацій, підсилюючи адміністративну спроможність і логіку масштабування. Нормативно закріплена соціальна звітність *bilancio sociale* перетворює підзвітність і вимірювання соціального ефекту на стандарт, що знижує інформаційну асиметрію та підвищує якість управління. Перспективи подальших досліджень доцільно пов'язати з порівняльним оцінюванням ефективності фінансових інструментів за критеріями додатковості та стійкості, аналізом спроможності органів влади використовувати дані RUNTS для таргетування політики, а також вивченням того, як соціально орієнтовані закупівлі і локальні екосистеми соціальних інновацій підсилюють масштабування рішень у різних територіальних контекстах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Cassa Depositi e Prestiti (CDP). FRI: agevolazioni alle imprese sociali. URL: https://www.cdp.it/sitointernet/page/it/fri_impres_sociali?contentId=PRD11410.
2. European Union. Building an economy that works for people: an action plan for the social economy. COM(2021) 778 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52021DC0778>.
3. European Union. Council Recommendation of 27 November 2023 on developing social economy framework conditions (C/2023/1344). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/C/2023/1344/oj/eng>.
4. Fleischer H., Pendl M. The Law of Social Enterprises: Surveying a New Field of Research. *European Business Organization Law Review*. 2024. Vol. 25. P. 269–297. DOI: <https://doi.org/10.1007/s40804-024-00314-9>.
5. Invitalia. Italia Economia Sociale. URL: <https://www.invitalia.it/incentivi-e-strumenti/italia-economia-sociale>.
6. Italia. DECRETO LEGISLATIVO 3 luglio 2017, n. 112. Revisione della disciplina in materia di impresa sociale. URL: <https://www.normattiva.it/atto/caricaDettaglioAtto?atto.dataPubblicazioneGazzetta=2017-07-19&atto.codiceRedazionale=17G00124&tipoDettaglio=originario&qId=>.
7. Italia. DECRETO LEGISLATIVO 3 luglio 2017, n. 117. Codice del Terzo Settore. URL: <https://www.normattiva.it/atto/caricaDettaglioAtto?atto.dataPubblicazioneGazzetta=2017-08-02&atto.codiceRedazionale=17G00128&tipoDettaglio=originario&qId=>.
8. Italia. DECRETO 4 luglio 2019. Adozione delle Linee guida per la redazione del bilancio sociale degli enti del Terzo settore (19A05100). URL: <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/2019/08/09/19A05100/sg>.
9. Italia. DECRETO DEL PRESIDENTE DEL CONSIGLIO DEI MINISTRI 21 dicembre 2018. Modalità di funzionamento e di accesso al Fondo di innovazione sociale (GU n. 32 del 07.02.2019). URL: <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/2019/02/07/19A00753/sg>.
10. Italia. LEGGE 6 giugno 2016, n. 106. Delega al Governo per la riforma del Terzo settore, dell'impresa sociale e per la disciplina del servizio civile universale. URL: <https://www.normattiva.it/atto/caricaDettaglioAtto?atto.dataPubblicazioneGazzetta=2016-06-18&atto.codiceRedazionale=16G00118&tipoDettaglio=originario&qId=>.
11. Italia. LEGGE 8 novembre 1991, n. 381. Disciplina delle cooperative sociali. URL: <https://www.normattiva.it/atto/caricaDettaglioAtto?atto.dataPubblicazioneGazzetta=1991-12-03&atto.codiceRedazionale=091G0410&tipoDettaglio=originario&qId=>.
12. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). Buying social with the social economy. OECD LEED Papers. 2023. DOI: <https://doi.org/10.1787/c24fccd0-en>.
13. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). Building local ecosystems for social innovation: A methodological framework. OECD LEED Papers. 2021. DOI: <https://doi.org/10.1787/bef867cd-en>.

14. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD); European Commission. Social Economy in Europe: Contributing to Competitiveness and Prosperity. OECD Publishing, 2025. DOI: <https://doi.org/10.1787/3432de93-en>.

15. Unioncamere. Rapporto RUNTS 2024 sul Registro Unico Nazionale del Terzo Settore. URL: <https://www.unioncamere.gov.it/sites/default/files/articoli/2024-05/Rapporto%20RUNTS%202024.pdf>.

REFERENCES:

1. Cassa Depositi e Prestiti. (n.d.). *FRI: Agevolazioni alle imprese sociali [FRI: incentives for social enterprises]*. Retrieved from https://www.cdp.it/sitointernet/page/it/fri__imprese_sociali?contentId=PRD11410 [in Italian].

2. European Union. (2021). *Building an economy that works for people: An action plan for the social economy* (COM(2021) 778 final). EUR-Lex. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52021DC0778> [in English].

3. European Union. (2023). *Council Recommendation of 27 November 2023 on developing social economy framework conditions* (C/2023/1344). EUR-Lex. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/eli/C/2023/1344/oj/eng> [in English].

4. Fleischer, H., & Pendl, M. (2024). The law of social enterprises: Surveying a new field of research. *European Business Organization Law Review*, 25, 269–297. <https://doi.org/10.1007/s40804-024-00314-9> [in English].

5. Invitalia. (n.d.). *Italia Economia Sociale [Italy Social Economy]*. Retrieved from <https://www.invitalia.it/incentivi-e-strumenti/italia-economia-sociale> [in Italian].

6. Repubblica Italiana. (2017, July 3). *Decreto legislativo 3 luglio 2017, n. 112: Revisione della disciplina in materia di impresa sociale [Italian Republic. Legislative Decree 3 July 2017, no. 112: Revision of the legislation on social enterprise]*. Normattiva. Retrieved from <https://www.normattiva.it/atto/caricaDettaglioAtto?atto.dataPubblicazioneGazzetta=2017-07-19&atto.codiceRedazionale=17G00124&tipoDettaglio=originario&qId=> [in Italian].

7. Repubblica Italiana. (2017, July 3). *Decreto legislativo 3 luglio 2017, n. 117: Codice del Terzo Settore [Italian Republic. Legislative Decree No. 117 of July 3, 2017: Third Sector Code]*. Normattiva. Retrieved from <https://www.normattiva.it/atto/caricaDettaglioAtto?atto.dataPubblicazioneGazzetta=2017-08-02&atto.codiceRedazionale=17G00128&tipoDettaglio=originario&qId=> [in Italian].

8. Repubblica Italiana. (2019, July 4). *Decreto 4 luglio 2019: Adozione delle Linee guida per la redazione del bilancio sociale degli enti del Terzo settore (19A05100) [Italian Republic. Decree of July 4, 2019: Adoption of the Guidelines for the Preparation of the Social Report of Third Sector Entities (19A05100)]*. Gazzetta Ufficiale. Retrieved from <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/2019/08/09/19A05100/sg> [in Italian].

9. Repubblica Italiana. (2018, December 21). *Decreto del Presidente del Consiglio dei Ministri 21 dicembre 2018: Modalità di funzionamento e di accesso al Fondo di innovazione sociale [Italian Republic. Decree of the President of the Council of Ministers of December 21, 2018: Operating and Access Procedures for the Social Innovation Fund]*. Gazzetta Ufficiale. Retrieved from <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/2019/02/07/19A00753/sg> [in Italian].

10. Repubblica Italiana. (2016, June 6). *Legge 6 giugno 2016, n. 106: Delega al Governo per la riforma del Terzo settore, dell'impresa sociale e per la disciplina del servizio civile universale [Italian Republic. Law No. 106 of June 6, 2016: Delegation to the Government for the Reform of the Third Sector, Social Enterprise, and the Regulation of Universal Civil Service]*. Normattiva. Retrieved from <https://www.normattiva.it/atto/caricaDettaglioAtto?atto.dataPubblicazioneGazzetta=2016-06-18&atto.codiceRedazionale=16G00118&tipoDettaglio=originario&qId=> [in Italian].

11. Repubblica Italiana. (1991, November 8). *Legge 8 novembre 1991, n. 381: Disciplina delle cooperative sociali [Italian Republic. Law No. 381 of November 8, 1991: Regulation of Social Cooperatives]*. Normattiva. Retrieved from <https://www.normattiva.it/atto/caricaDettaglioAtto?atto.dataPubblicazioneGazzetta=1991-12-03&atto.codiceRedazionale=091G0410&tipoDettaglio=originario&qId=> [in Italian].

12. Organisation for Economic Co-operation and Development. (2023). *Buying social with the social economy* (OECD LEED Papers). <https://doi.org/10.1787/c24fccd0-en> [in English].

13. Organisation for Economic Co-operation and Development. (2021). *Building local ecosystems for social innovation: A methodological framework* (OECD LEED Papers). <https://doi.org/10.1787/bef867cd-en> [in English].

14. Organisation for Economic Co-operation and Development, & European Commission. (2025). *Social economy in Europe: Contributing to competitiveness and prosperity*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/3432de93-en> [in English].

15. Unioncamere. (2024). *Rapporto RUNTS 2024 sul Registro Unico Nazionale del Terzo Settore [RUNTS 2024 Report on the National Register of the Third Sector]*. Retrieved from <https://www.unioncamere.gov.it/sites/default/files/articoli/2024-05/Rapporto%20RUNTS%202024.pdf> [in Italian].

Дата першого надходження статті до видання: 28.12.2025

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.01.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 16.03.2026